

Η ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1945 ΕΩΣ ΤΟ 1990

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός αυτής της ερευνητικής εργασίας ήταν να γνωρίσουν οι μαθητές τους λόγους που οδήγησαν στην μεταβολή της φυσιογνωμίας της περιοχής μας από αγροτική, σε αστική μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990. Παράλληλα ερευνήσαμε την επίδραση αυτής της μεταβολής στον τρόπο ζωής, στην κατοικία, στην μουσική και την τέχνη.

Τα παιδιά χωρίστηκαν σε 4 ομάδες:

- Η πρώτη ομάδα αποτελούνταν από τους Κολέτσιο Σωτήρη, Μπαλάφα Φωτεινή, Γκαλιούρη Λουίζα, Μέρμηγκα Ελίνα, και Σκρέτα Νάσο.

- Η δεύτερη ομάδα αποτελούνταν από τους Αγγελόπουλο Νίκο, Μισυρλή Κων/νο, Μπαούση Δημήτρη, Μπατσικώστα Θωμά, Παλάσκα Γιάννη και Φέκα Γεώργιο.

- Η τρίτη ομάδα αποτελούνταν από τους Αντωνίου Έλενα Γερούκου Καλυψώ, Γρατσάνη Αγγελική και Χατζηγάκη Παρασκευή.

- Η τέταρτη ομάδα αποτελούνταν από τους Καλτσουκαλά Παναγιώτη, Μαλανδρίνο Βασίλη, Λούκουρου Μαρία, Τάκη Ζωή και Χασιώτη Βάιο.

Υπεύθυνη καθηγήτρια Σταματία Κρίτσα ΠΕ09.

Α' Τετράμηνο Σχολικό Έτος 2013 – 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3-5
ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ.....	6-7
ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	7-10
ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ.....	11-19
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ.....	20-22
ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ.....	22-28
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	29

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πόλη (άστν) στα αρχαία ελληνικά είναι περιοχή με μια σχετική πυκνότητα πληθυσμού, που έχει δημόσια κτήρια και υπηρεσίες αντίστοιχα προς τον πληθυσμό της. Μια πόλη αποτελείται συνήθως από τις κατοικημένες, βιομηχανικές και επιχειρησιακές περιοχές μαζί με τις διοικητικές λειτουργίες που μπορούν να αφορούν μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Ένας οικισμός για να χαρακτηριστεί ως πόλη πρέπει να έχει τουλάχιστον 10.000 κατοίκους . Οι παραδοσιακοί ορισμοί προσδιορίζουν την πόλη «ως μια μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού στην οποία οι κάτοικοι έχουν διαφορετικές επαγγελματικές δραστηριότητες, τις περισσότερες δε από αυτές στον τριτογενή τομέα» ή «ως κάθε μεγάλη και σχετικά πυκνή συγκέντρωση του πληθυσμού όπου οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με μη αγροτικά επαγγέλματα». Η πόλη είναι ένα πολύπλοκο ανθρώπινο περιβάλλον και δεν υπάρχει ένας απλός ορισμός της λέξεως «πόλη», που να μπορούν να συμφωνήσουν σε αυτόν οι επιστήμονες.

Διαχρονική εξέλιξη της πόλης

Οι πρώτοι οικισμοί ιδρύθηκαν και διαμορφώθηκαν για καλύψουν πρωταρχικές ανάγκες επιβίωσης, ασφάλειας, άνεσης, οργάνωσης δημιουργώντας αξίες κοινωνικής συνοχής και την απαρχή του πολιτισμού. Σταδιακά οι λειτουργίες αυξήθηκαν για να ικανοποιήσουν πιο σύνθετες ανάγκες, μερικές από τις οποίες δημιουργήθηκαν από την ύπαρξη της ίδιας της πόλης, όπως η δημόσια διοίκηση, η αστυνόμευση, η πρόνοια.

Μια μορφή πόλεων ήταν η πόλη-πρωτεύουσα του κράτους. Οι πόλεις είχαν διαφορετικό μέγεθος. Όταν οι κυβερνήσεις απέκτησαν μόνιμη έδρα δημιουργήθηκε η ανάγκη για κάποιο διοικητικό κέντρο. Εκεί θα βρισκόταν η έδρα του βασιλιά και θα συγκεντρωνόταν όλοι οι υπάλληλοι του κράτους. Έτσι, όμως συγκεντρωνόταν πολύς πληθυσμός κι επειδή δεν υπήρχαν οι κατάλληλες υποδομές για την παροχή τροφίμων, καυσίμων και ύδατος πολλοί κάτοικοι ζούσαν σε άθλιες συνθήκες με αποτέλεσμα τη κακή τους διαβίωση. Οι πόλεις του 19^{ου}

αιώνα είναι παρόμοιες με αυτές του 16^{ου}. Ο πληθυσμός τους αυξάνεται, ενώ ο ρόλος τους επεκτείνεται.

Στη σύγχρονη πόλη όμως, ο μεγάλος αριθμός των κατοίκων, που αποτελούν ταυτόχρονα το παραγωγικό δυναμικό και απόθεμα καταναλωτών προσέλυσε μεγάλης έκτασης βιομηχανικές εγκαταστάσεις αλλά και πολλές άλλες παραγωγικές δραστηριότητες που δεν ήταν εύκολο πια να ενταχθούν αρμονικά στην πόλη, είχαν όμως τη δύναμη να επιβάλλουν τη παρουσία τους δημιουργώντας ζητήματα χώρου, ανάγκη επεκτάσεων και εξυπηρετήσεων, με δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Καθ' όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης στις αγροτικές περιοχές και η προβολή του αστικού τρόπου ζωής οδήγησαν ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων προς τα αστικά κέντρα. Στην Ευρώπη το 80% του συνολικού πληθυσμού ζει σε πόλεις.

Η πόλη ως οικοσύστημα

Η πόλη είναι ένα από τα πιο σημαντικά ανθρώπινα επιτεύγματα, που έχει μελετηθεί από πολλές σκοπιές. Επειδή, όμως, αποτελεί ένα δυναμικό φαινόμενο με δική του οντότητα, που εξελίσσεται μέσα στο χρόνο προκύπτουν νέες προσεγγίσεις στην προσπάθεια να απαντηθούν σύγχρονα ερωτήματα και να επιλυθούν πρωτόγνωρα προβλήματα.

Η θεώρηση της πόλης ως οικοσυστήματος (συστημική θεώρηση), θα μας βοηθήσει στη μελέτη τέτοιων σύνθετων φαινομένων. Μια τέτοια θεώρηση βοηθά στη διερεύνηση της εφαρμογής των αρχών της αειφορίας στον αστικό χώρο, αφού συνδέει τη πόλη με το φυσικό της πλαίσιο.

Λειτουργία και προβλήματα στη πόλη

Οι πόλεις διαθέτουν λειτουργίες και αξίες, όπως και τα φυσικά οικοσυστήματα. Στη σύγχρονη πόλη η αναγνώριση αυτή δεν είναι πια εύκολα εφικτή, πράγμα που δεν οφείλεται μόνο στην αύξηση του μεγέθους και της πολυπλοκότητας. Οφείλεται και στη δημιουργία νέων λειτουργιών, που διαστρεβλώνουν τις πάγιες και παραδοσιακές και συχνά τις υποβαθμίζουν. Τα παραδοσιακά περιβαλλοντικά προβλήματα στις αστικές περιοχές είναι: η ρύπανση του αέρα, η διάθεση των στερεών αποβλήτων, η ρύπανση των υδάτων, η ηχητική ρύπανση, η μόλυνση του εδάφους και η ρύπανση των εσωτερικών χώρων. Εκτός όμως, αυτών των

προβλημάτων πρέπει να εξετάζεται το κοινωνικό, φυσικό και οικονομικό περιβάλλον.

Με τη πάροδο των ετών η πόλη επεκτείνεται και αναπτύσσεται σε όλο το περιαστικό χώρο, αστικοποιώντας παραγωγικές αγροτικές εκτάσεις, περιαστικά δάση και δασικές περιοχές, ακτές και πολύτιμους βιότοπους.

Ιστορικοί σταθμοί στην εξέλιξη της Ελληνικής πόλης από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα:

1945-1970: Η οικονομική ανάπτυξη και εκβιομηχάνιση με ταχύτατους ρυθμούς, η εισροή ξένων επενδύσεων στα δυο πολεοδομικά συγκροτήματα της χώρας (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) και όχι μόνο, το εμπόριο, η βιομηχανία, οι υπηρεσίες πολώνουν γεωγραφικά τις πόλεις. Η διπλή αγορά κατοικίας (αντιπαροχή και αυτοστέγαση), η αυθαίρετη δόμηση και η επέκταση των εργατικών προαστίων αποτελούν χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου.

1970-1990: Η οικονομική και περιβαλλοντική κρίση, η ανεργία, η παραοικονομία, η αυθαίρετη δόμηση, η αγορά δεύτερης κατοικίας (εξοχικά), η αποβιομηχάνιση, η ανάπτυξη αλλά και η διαστρωμάτωση, οι νέες πληθυσμιακές ομάδες σημαδεύουν αυτή την χρονική περίοδο.

Περιοχές παράνομης και αυθαίρετης αστικοποίησης με ανέγερση κατοίκων σε εκτάσεις εκτός σχεδίου, απουσία υποδομών και κοινόχρηστων χώρων εντοπίζονται στις παρυφές κάθε σχεδόν μεγάλης ελληνικής πόλης και ιδιαίτερα στις μητροπολιτικές περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Η μετανάστευση πληθυσμού από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα σε αναζήτηση εργασίας και την παράλληλη ανοχή που έδειξε το κράτος στην ανέγερση αυθαιρέτων λόγω μικροπολιτικών συμφερόντων και αδυναμίας επιβολής του νόμου διαμορφώνουν προβληματικές πόλεις.



Τι είναι αστικοποίηση

Αστικοποίηση είναι η αύξηση του πληθυσμού σε πόλεις ή κωμοπόλεις. Οι πολλαπλές επιδράσεις της αστικοποίησης στους οικισμούς που υφίσταται αυτήν την ανάπτυξη να κυμαίνονται από οικολογικές, οικονομικές, κοινωνικές-οικονομικές και κοινωνικές-ψυχολογικές συνέπειες .

Μια άμεση αλλαγή συμβαίνει στο τοπίο της πόλης όπου οι παραδοσιακές τοπικές υπηρεσίες και βιομηχανίες μικρής κλίμακας αντικαθίσταται από επιχειρηματικές εταιρίες , συχνά με εθνικό ή διεθνές υπόβαθρο.

Η τάση των ανθρώπων να συγκεντρώνονται στις πόλεις, εγκαταλείποντας τα χωριά διακρίνεται στην εσωτερική μετανάστευση από τα χωριά στις μεγάλες πόλεις και την εξωτερική μετανάστευση από μια χώρα σε άλλη. Στην Ελλάδα η εσωτερική μετανάστευση ξεκίνησε κυριολεκτικά από την επόμενη κιάλας μέρα της ανακήρυξης της Αθήνας ως πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους(1834). Οι πρώτες δεκαετίες ζωής της νέας και σημερινής πρωτεύουσας μας δίνουν την εικόνα μιας πόλης χωρικών – επαρχιωτών. Αυτοί οι συμπαθείς χωριάτες φέρουν μαζί τους και έθιμα τα οποία τα τηρούν με νοσταλγία, ενώ ταυτόχρονα δέχονται επιρροές της Ευρώπης σε επίπεδο πολιτισμού. Μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου (1944) το φαινόμενο εντείνεται. Κατά περιόδους τέλη '60 ως τέλη '70 μετανάστευσαν στο εξωτερικό περίπου 2 εκατ. Έλληνες.

Πολλές είναι οι αιτίες που οδηγούν τον πληθυσμό της υπαίθρου (αγροτικός πληθυσμός) να μετακινείται στις πόλεις:

- 1) Οι δύσκολες συνθήκες ζωής στις ορεινές περιοχές εξαιτίας της μορφολογίας του εδάφους και των κλιματικών συνθηκών
- 2) Η βιομηχανική ανάπτυξη και η συγκέντρωση παραγωγικών μονάδων στις μεγαλουπόλεις, που προσφέρουν μεγαλύτερες δυνατότητες απασχόλησης

- 3) Η παραμέληση της υπαίθρου από το κράτος και οι ελλείψεις σε ζητήματα υποδομής όπως το συγκοινωνιακό δίκτυο
- 4) Η μικρή απόδοση των καλλιεργειών και οι χαμηλές τιμές των προϊόντων που έχουν σαν αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζουν οι αγρότες σταθερό εισόδημα.
- 5) Η αναζήτηση καλύτερης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, καλύτερων συνθηκών ζωής και μόρφωσης.
- 6) Η έλξη που ασκούν οι πόλεις στους νέους σε σύγκριση με τη μονότονη και βαρετή ζωή του χωριού.

Οφέλη της αστικοποίησης

Πρώτον, το υψηλότερο εισόδημα των κατοίκων των πόλεων σε σχέση με τους κατοίκους της υπαίθρου και αμεσότερη εφαρμογή των κυβερνητικών προγραμμάτων για βελτίωση των μεταφορών, των επικοινωνιών, της υγιεινής και της διαχείρισης των αποβλήτων.

Δεύτερον, η αστικοποίηση ωφελεί την κοινωνία και την χώρα. Οι πόλεις αποτελούν επιχειρηματικά κέντρα και χώρος ύπαρξης πολλών βιομηχανιών με πολλές ευκαιρίες απασχόλησης στοιχεία που ευνοούν την αύξηση της παραγωγής. Η συγκέντρωση πολλών μορφωμένων και δημιουργικών ανθρώπων σε μια πόλη σημαίνει με τη σειρά της την εφαρμογή νέων ιδεών που επιταχύνουν την ανάπτυξη.

Η αστικοποίηση μπορεί να βοηθήσει και την ανάπτυξη τα υπαίθρου. Οι άνθρωποι που μετακομίζουν στις πόλεις συχνά στέλνουν εμβάσματα σε συγγενείς τους που ζουν σε πιο απομακρυσμένες περιοχές. Η μετακίνηση προς την πόλη σημαίνει μείωση της ανεργίας αλλά και αύξηση των μισθών στην ύπαιθρο.

Συνέπειες της αστικοποίησης

Αρχικά το ότι συνδέεται με την αύξηση της φτώχειας στα αστικά κέντρα, με το ρυθμό αύξησης των φτωχών στα αστικά κέντρα να υπερβαίνει τον αντίστοιχο παγκόσμιο.

Οι κοινωνικές ανισότητες που υφίστανται στις πόλεις προκαλούν κοινωνικά προβλήματα όπως εγκληματικότητα και βίαιες συγκρούσεις. Η αύξηση του πληθυσμού στις πόλεις αναπτυσσόμενων χωρών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον αριθμό νέων ανθρώπων. Ο συνδυασμός μικρής

ηλικίας φτώχειας και μειωμένων επαγγελματικών ευκαιριών οδηγεί σε αύξηση της εγκληματικότητας.

Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των ανθρώπων που μένουν σε πόλεις (αστικός πληθυσμός) έχει αυξηθεί σημαντικά. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής στις ορεινές περιοχές εξαιτίας της μορφολογίας του εδάφους και των κλιματικών συνθηκών ωθούν τους κατοίκους τους να τις εγκαταλείψουν.

ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Με τις εξελίξεις των περιφερειακών ανισοτήτων είναι συνδεδεμένη η αστικοποίηση στην Ελλάδα κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Οι οικονομικές μεταβολές που παρατηρήθηκαν την περίοδο αυτή, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα, αύξηση του δευτερογενούς και στη συνέχεια του τριτογενούς τομέα, συνοδεύτηκαν από μετακινήσεις πληθυσμού από τις αγροτικές προς τις αστικές περιοχές, αύξηση της αστικοποίησης και ενίσχυση των μεγαλύτερων αστικών κέντρων της χώρας, αναφέρει ο συγγραφέας.

Η οικονομική πόλωση της χώρας η οποία κυρίως ευνόησε τα δυο μεγάλα αστικά κέντρα, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, είχε ως φυσικό επακόλουθο την ανάλογη μεταβολή των πληθυσμιακών μεγεθών των μικρών και μεγάλων οικισμών και τη μεγέθυνση των αστικών περιοχών.

Το βασικό χαρακτηριστικό που διακρίνει την εξέλιξη της αστικοποίησης στην Ελλάδα είναι συγκέντρωση στα δυο μεγάλα αστικά κέντρα, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Οι δυο μεγάλες πόλεις της χώρας αύξησαν το μέγεθός τους στην περίοδο 1961 -2001 (δηλαδή σε 40 χρόνια) κατά 82% και 93% αντίστοιχα. Η πρωτεύουσα έχει σήμερα το 35% του πληθυσμού της χώρας, σύμφωνα με την Εθνική Απογραφή του 2001, ενώ υπολογίζεται ότι ο πραγματικός της πληθυσμός πιθανόν να υπερβαίνει το 40% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και το 42% του αστικού πληθυσμού.

Δεν υπάρχει άλλη χώρα στην Ευρώπη, και είναι πολύ λίγες οι χώρες σε όλο τον κόσμο που έχουν τόσο υψηλά ποσοστά πληθυσμού συγκεντρωμένα στην πρωτεύουσα τους. Πέραν της συγκέντρωσης τόσο υψηλού ποσοστού πληθυσμού, η Αθήνα έχει συγκεντρωμένες, τόσο εντός νομού όσο και στους όμορους νομούς, που χρησιμοποιεί ως οικονομικούς “δορυφόρους” (Βοιωτία, Εύβοια, Κορινθία), πολύ μεγάλο ποσοστό οικονομικών δραστηριοτήτων της χώρας, τη διοίκηση, τις

υπηρεσίες και τις σημαντικότερες υποδομές εθνικής ή διεθνούς εμβέλειας.

Η συγκέντρωση αυτή, δημιουργεί προβλήματα στη λειτουργία της περιοχής της Αττικής, αλλά και δυσλειτουργία στην αναπτυξιακή διαδικασία των άλλων περιοχών. Οι συντελεστές παραγωγής στην Αττική έχουν υψηλότερη τιμή σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, η πλειονότητα των αποφάσεων που αφορούν τις περιφέρειες λαμβάνονται στην Αθήνα, ενώ υπάρχουν δραστηριότητες, που είναι συγκεντρωμένες σε πολύ μεγάλο ποσοστό (π.χ. πολιτιστικές) ή εκτελούνται μόνο στην Αθήνα (π.χ. χρηματιστηριακές, ορισμένες τραπεζικές και δικαστικές κ.λπ.).

Ωστόσο, η έντονη πόλωση που χαρακτηρίζει τις σχέσεις της υπόλοιπης χώρας προς την Αθήνα ή σε μικρότερο βαθμό προς τη Θεσσαλονίκη, εμφανίζεται και στις σχέσεις των πρωτεύουσών των νομών με την ενδοχώρα τους. Γενικότερα, τα βασικά χαρακτηριστικά του συνολικού συστήματος των αστικών κέντρων και των σχετικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα είναι η έντονη χωρική ανισοκατανομή και η λειτουργική εξάρτηση των μικρών από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Υπάρχουν λίγες μεγάλες πόλεις και πολυάριθμοι μικροί οικισμοί, διεσπαρμένοι σε όλη τη χώρα. Τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα, με τις ανάλογες οικονομικές δραστηριότητες, βρίσκονται συγκεντρωμένα επί του βασικού οδικού άξονα Πάτρα, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Καβάλα.

Εξετάζοντας την εξέλιξη της αστικοποίησης της χώρας μεταπολεμικά, διαπιστώνουμε ότι έχει δυο βασικά χαρακτηριστικά: τη μετακίνηση ενός μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού της χώρας από την περιφέρεια προς την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, ή τη μετακίνηση από την ενδοχώρα προς τις πρωτεύουσες των νομών ή των περιφερειών. Οι μετακινήσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού του αστικού πληθυσμού και την πληθυσμιακή και οικονομική συρρίκνωση των αγροτικών κυρίως περιοχών.

Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της χώρας έχασαν το παραγωγικό τους δυναμικό, οι δυνατότητες αξιοποίησης των φυσικών τους πόρων περιορίστηκαν και πολλές από αυτές οδηγήθηκαν σε οικονομική και κοινωνική αποδιάρθρωση.

Εκτός της εσωτερικής μετανάστευσης, η οποία δημιούργησε την έντονη αστικοποίηση της χώρας, ένα άλλο αίτιο της οικονομικής και πληθυσμιακής συρρίκνωσης των αγροτικών κυρίως περιοχών ήταν η εξωτερική μετανάστευση.

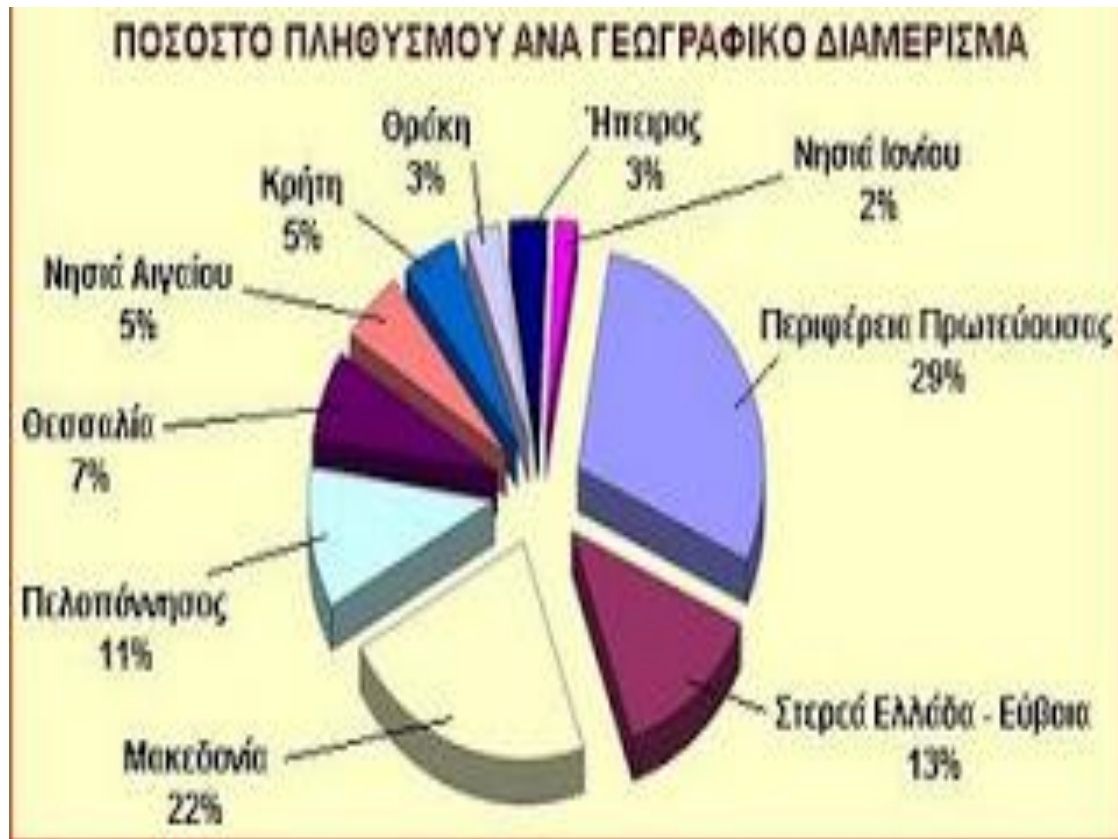
Πολλοί νέοι μετανάστευσαν κυρίως προς τις βιομηχανικές χώρες της Δ. Ευρώπης, στερώντας από τη χώρα εκείνες τις ηλικίες του πληθυσμού, που μπορούσαν να συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Από την άλλη πλευρά, η εισροή συναλλάγματος βοήθησε στην αύξηση των πόρων, που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για επενδύσεις. Υπολογίζεται ότι στην περίοδο 1967-71 περίπου 800.000 άτομα νεαρής και μέσης ηλικίας μετανάστευσαν σε άλλες χώρες, κυρίως τη Γερμανία, ενώ την περίοδο 1971-1977 μετανάστευσαν 1.050.000 άτομα προς το εξωτερικό, ποσό που αντιστοιχεί στο 12% του πληθυσμού της χώρας. Μετά το 1975, άρχισε ο σταδιακός περιορισμός της εξωτερικής μετανάστευσης, ενώ άρχισε να αυξάνεται βαθμιαία η παλιννόστηση.

Όπως προκύπτει από στοιχεία, παρατηρείται μια διαχρονική αύξηση της αστικοποίησης, σε βάρος βέβαια του αγροτικού πληθυσμού. Έτσι, από το 1920 έως το 2000, δηλαδή για χρονική περίοδο 80 ετών, το ποσοστό του αστικού πληθυσμού της χώρας αυξήθηκε από 23% σε 73%, ενώ, αντίθετα, το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού μειώθηκε από 62% σε 27%.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι νομοί της χώρας που στερούνται μεγάλο αστικό κέντρο- κατά κανόνα αυτό είναι η πρωτεύουσα του νομού- έχουν δείξει ποσοστά μικρότερης σχετικά ανάπτυξης. Ακόμα, το ποσοστό μετανάστευσης των κατοίκων των νομών αυτών προς το εξωτερικό ήταν μεγαλύτερο σε σχέση με τα ποσοστά των νομών που διέθεταν μεγάλο αστικό κέντρο. Στη μετακίνηση αυτή των πληθυσμών από τις αγροτικές προς τις αστικές περιοχές, το μεγαλύτερο ποσοστό ενίσχυσε την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και ένα μικρότερο ποσοστό άλλες επαρχιακές πόλεις.

Μετά το 1980, ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης εμφανίζει κάμψη, γεγονός που οφείλεται τόσο στην ασκούμενη περιφερειακή πολιτική και την ενίσχυση παραγωγικών δραστηριοτήτων της επαρχίας, όσο και στην υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος των δυο μεγάλων πόλεων και την “απροθυμία” πλέον των κατοίκων της περιφέρειας να μετακινηθούν προς αυτές.



Η ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Η παραγμένη περίοδος που θα ακολουθήσει την γερμανική εισβολή (κατοχή και εμφύλιος), θα προκαλέσουν μια έντονη κινητικότητα στο εσωτερικό της χώρας. Οι συγκρούσεις και οι καταστροφές αναγκάζουν αγροτικούς και ορεινούς – ημιορεινούς πληθυσμούς της Θεσσαλίας να καταφύγουν στα μεγαλύτερα αστικά και ημιαστικά κέντρα της ηπειρωτικής Ελλάδας. Η εσωτερική αυτή κινητικότητα χαρακτηρίζετε βασικά από μετακινήσεις πληθυσμών από ορεινές –ημιορεινές περιοχές σε πεδινές και από αγροτικές σε αστικές. Λόγω των συνθηκών του εμφύλιου πολέμου, η ελληνική <<ανασυγκρότηση>> καθυστέρησε σχετικά, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες διαδικασίες στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που πλήγηκαν από τον πόλεμο.

Η περιοχή της Θεσσαλίας βρίσκεται σε μια δύσκολη θέση. Τα σπίτια εγκαταλείπονται με αυξανόμενο ρυθμό και αυτός ο ρυθμός αύξησης εγκυμονεί πολλούς κινδύνους για τα μέλλον της περιοχής.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΕΝΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ	296.883	86.922
ΝΟΜΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	49.179	13.711
ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΑΣ	101.296	25.396
ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	89.269	29.794
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	57.139	18.021

Η πυκνότητα και η γεωγραφική διασπορά του πληθυσμού επηρεάζουν την οικονομική και την κοινωνική ζωή, ενώ συνδέονται με ευρύτερες γεωπολιτικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους. Η πυκνότητα και η κατανομή του πληθυσμού στο χώρο σχετίζονται με την διαδικασία της δημογραφικής αστικοποίησης, η οποία συνδέεται άμεσα τόσο με την οικονομική αστικοποίηση (στροφή εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή στον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα παράγωγης) όσο και την κοινωνική αστικοποίηση (διάδοση και γενικευμένη αντιγραφή των αστικών και καταναλωτικών συμπεριφορών και προτύπων).

Η αστικοποίηση του πληθυσμού μας αποτυπώνεται και στο δείκτη συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στο πρωτόγεννη τομέα, που από 51,3% το 1951 έφτασε το 14,85%. Υπάρχουν ενδείξεις ότι συνεχίζετε η καθοδική του τάση. Η εικόνα ευρύτερο γνωστό αποτελεί φαινόμενο της προοδευτικής, οικονομικής και κοινωνικής αστικοποίησης της ελληνικής υπαίθρου.

Η προσέγγιση της δυναμικής του ελληνικού πληθυσμού σε επίπεδο γεωγραφικών διαμερισμάτων και νομών αποκαλύπτει τις ισχυρές σχέσεις εξάρτησης του ρυθμού πληθυσμιακής μεταβολής με την αστικοποίηση. Έτσι νομοί με ιδιαίτερα επιταχυνόμενη συρρίκνωση πληθυσμού (Ευρυτανία, Αρκαδία, Λακωνία, Θεσπρωτία, Καρδίτσα, Λέσβος, Σάμος, Χίος) εμφανίζουν μικρή αναλογία αστικού πληθυσμού και είναι αραιοκατοικημένοι. Αντίθετα, νομοί με αυξανόμενο πληθυσμό (Βοιωτία, Εύβοια, Αργολίδα, Κορινθία, Αχαΐα, Κέρκυρα, Λάρισα, Μαγνησία, Ημαθία, Θεσσαλονίκη, Πιερία, Χαλκιδική, Δωδεκάνησος, Ηράκλειο) συνδυάζουν συνήθως μεγαλύτερη αναλογία αστικού πληθυσμού και είναι πυκνοκατοικημένοι.

Δείκτες αστικοποίησης	1951	1961	1971	1981	1991
Πυκνότητα		63,6			77,8

πληθυσμού (άτομα ανά τ.χλμ.)	57,8		66,5	73,8	
Κατανομή πληθυσμού(%)	100%	100%	100%	100%	100%
1. αστικές και ημιαστικές περιοχές	52,5	56,2	64,8	69,7	71,6
2. αγροτικές περιοχές	47,5	43,8	32,2	30,3	28,4
Αναλογία απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (%)	51,3	55,8	41,4	28,10	19,6

Στο σύνολο τους, οι Θεσσαλοί μετανάστες αντιπροσωπεύουν ένα πολύ μικρό ποσοστό των Ελλήνων, με μεγάλες διακυμάνσεις: 1,63% την περίοδο 1955-59. 4,23% την περίοδο 1960-64. 5,52% την περίοδο 1965-69. 7,91% την περίοδο 1970-74 και 4,37% από το 1975-1977. Για το σύνολο αυτής της μεταπολεμικής περιόδου είναι 62.855.

Η Καρδίτσα συγκεντρώνοντας το μεγάλο μέρος των παραγωγικών δραστηριοτήτων της στον τομέα των υπηρεσιών στο κέντρο της πόλης έχει δεχθεί τα τελευταία χρόνια μεγάλες τάσεις ανοικοδόμησης και πληθυσμιακής μεγέθυνσης που έχει σαν αποτέλεσμα την οικοδόμηση πολλών υψηλών κτιρίων κυρίως στον αστικό πυρήνα της. Το χαρακτηριστικό της οικοδόμησης είναι οι μεγάλοι συντελεστές δόμησης και τα αυξημένα ποσοστά κάλυψης με συνέπεια τη δημιουργία μιας σειράς προβλημάτων πρωτόγνωρων και αδικαιολόγητων για την πόλη όπως ο κυκλοφοριακός φόρτος η έλλειψη χώρων στάθμευσης η αύξηση της θερμοκρασίας τη θερινή περίοδο στην πόλη και η ένταση του αισθήματος της δυσφορίας η αύξηση της ηχορύπανσης κ.λ.π. Η γνώμη των πολιτών σχετικά με αν η ανέγερση ψηλών κτιρίων θα μπορούσε να αλλοιώσει τον ιστορικό χαρακτήρα, το 94% απάντησε ότι τα κτίσματα με μεγάλα ύψη μπορεί να παραμορφώσουν την εικόνα της επαρχιακής

Καρδίτσας η οποία ως επί το πλείστον βασίζεται στην αγροτική της οικονομία και που έχει τη δυνατότητα να επεκταθεί περιαστικά.

Σε γενικές γραμμές η επιθυμητή εικόνα των κατοίκων για την Καρδίτσα είναι μια διάχυτη βιώσιμη πόλη με καλό φυσικό και οικιστικό περιβάλλον που θα προσφέρει υψηλή ποιότητα ζωής στους κατοίκους της και που θα σέβεται την πολιτιστική κληρονομιά και την ιστορική φυσιογνωμία της. Πρέπει εκτός της επιβαλλόμενης νομοθεσίας των πολεοδομικών προτύπων και των όρων ή περιορισμών δόμησης να εξετασθούν όλες εκείνες τις μεταβλητές που χαρακτηρίζουν το φυσικό περιβάλλον μιας περιοχής και οι παράγοντες που προσδιορίζουν την ταυτότητα μιας πόλης όπως το αστικό και πληθυσμιακό μέγεθος το κλίμα η μορφολογία του εδάφους η οικονομία η ιστορία ο πολιτισμός.



ΚΑΡΔΙΤΣΑ 1950



ΚΑΡΔΙΤΣΑ 1975

Στη Λάρισα με τη λήξη του εμφυλίου πολέμου άρχισε η εισροή μεγάλου αριθμού πληθυσμού από την ύπαιθρο αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής και εργασία στην πόλη. Τα χαρακτηριστικά εκείνης της περιόδου ήταν η ανάπτυξη βιομηχανικών μονάδων, η κατασκευή κτιρίων και η αυξημένη χρήση του ποδηλάτου λόγω του ήπιου ανάγλυφου της περιοχής. Την περίοδο 1950-1960 η Λάρισα πλήγεται από καταστροφικούς σεισμούς και οδηγείται σε ανακατασκευή του αστικού της ιστού. Παρατηρείται ραγδαία αύξηση του πληθυσμού κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 και εφαρμόστηκε άμεση πολεοδομική πολιτική για την κάλυψη των αναγκών της.

Κάτι τέτοιο είχε ως αποτέλεσμα να καταστραφούν σημαντικά κτίρια τα οποία συνδέονταν με την ταυτότητα της πόλης. Την ίδια περίοδο παρατηρείται και άνθιση της αυθαίρετης δόμησης εκτός σχεδίου με αποκορύφωμα στις αρχές του 1970 η δόμηση αυτή να καλύπτει μεγαλύτερη έκταση από τις εντός σχεδίου περιοχές. Η σημαντικότερη μέχρι σήμερα πολεοδομική εξέλιξη της Λάρισας λαμβάνει χώρα το 1986 με την επέκταση του σχεδίου πόλης καθώς δημιουργούνται οι 19 πολεοδομικές ενότητες που ορίζουν το δήμο.



φωτογραφία: Τάκης Γλούπας 1950 Σιδηροδρομικός σταθμός Λάρισσας



Τάκης Γλούπας Κάρλα 1953

	1961	1971	1981	1991	2001
Πληθυσμός Λάρισας	55858	73848	103468	114334	126076
Πληθυσμός ν. Λάρισας	237776	232226	254295	270612	279305
Πληθυσμός Θεσσαλίας	695385	659913	695654	734846	753888
Πληθυσμός Ελλάδας	8398050	8768372	9379589	10252580	10939605
Λόγοι					
Πληθυσμός Λάρισας / Πληθυσμό Ελλάδας	0,6	0,8	1,1	1,1	1,1
Πληθυσμός ν. Λάρισας / Πληθυσμό Θεσσαλίας	34,2	35,2	36,5	36,8	36,9
Πληθυσμό ν. Λάρισας / Πληθυσμό Ελλάδας	2,8	2,6	2,7	2,6	2,5
Πληθυσμός Θεσσαλίας / Πληθυσμό Ελλάδας	8,3	7,5	7,4	7,1	6,9

Η βιομηχανική ανάπτυξη που γνώρισε ο Βόλος έως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια δεν είχε ανάλογη συνέχεια κατά το δεύτερο μισό του 20ού αι. Μεγάλα εργοστάσια όπως η καπνοβιομηχανία Ματσάγγου, οι σιδηρουργίες Γκλαβάνη και Σταματελόπουλου, και η υφαντουργία Παπαγεωργίου έπαψαν να λειτουργούν. Η λειτουργία της Βιομηχανικής Ζώνης από το 1969 οδήγησε σε μία προσωρινή βιομηχανική άνθιση με την εγκατάσταση νέων βιομηχανιών.

Σήμερα, στην περιοχή εξακολουθούν να λειτουργούν ορισμένες μεγάλες βιομηχανικές μονάδες, όπως το εργοστάσιο «Όλυμπος» της ΑΓΕΤ «Ηρακλής», η «Χαλυβουργία Ελλάδος» (πρώην Χαλυβουργία Θεσσαλίας), το εργοστάσιο ρητίνης PET της VPI, το εργοστάσιο χαλυβδόφυλλων της Κόντι, η COCA COLA 3E, το εμφιαλωτήριο της ΕΨΑ, η ΕΥΡΗΚΑ με τα απορρυπαντικά, το εργοστάσιο βαριάς συντήρησης-ανακατασκευής του Ο.Σ.Ε., τα μπισκότα ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ κ.ά. Ωστόσο, η οικονομία του Βόλου στηρίζεται πλέον κατά κύριο λόγο στο εμπόριο, τις υπηρεσίες και τον τουρισμό, και κατά δεύτερο λόγο στην βιοτεχνία.



Φωτογραφία Τάκης Τλούπας 1950
Άφησος



Τα Τρίκαλα μετά τον εμφύλιο πόλεμο αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς καθώς οι χωρικοί αφήνουν τα χωριά τους, μετά τις επιδρομές που δεχτήκαν από τις πολεμικές επιχειρήσεις. Έτσι η ανάγκη για στέγαση δημιουργεί συνοικίες χτισμένες χωρίς χωροταξική μελέτη, με προβλήματα πρόσβασης σε αυτές και χωρίς τις αναγκαίες υποδομές. Εκτός από τα προβλήματα της υπογεννητικότητας και την αστικοποίησης του πληθυσμού ο Ν. Τρικάλων αντιμετωπίζει και το πρόβλημα της αραιοκατοίκησης. Έχει τη μικρότερη πυκνότητα πληθυσμού σε σχέση με τους υπόλοιπους Νομούς της Περιφέρειας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, ο Ν. Τρικάλων είναι ορεινός. Βέβαια εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η Δυτική Θεσσαλία υπολείπεται σε ανάπτυξη της Ανατολικής με αποτέλεσμα να έχει πιο πολλούς εσωτερικούς και εξωτερικούς μετανάστες.



Τάκης Τλούπας. Τρίκαλα Βαρούσι 1970



Τάκης Γλούπας Νεαρή караγκούνα στα Τρίκαλα. 1952

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ

Η πλειοψηφία των ανθρώπων, Ελλήνων ή αλλοδαπών, που μεταναστεύουν περνούν μια σειρά από ψυχολογικές διεργασίες μέχρι να μπορέσουν να ενταχθούν στο νέο περιβάλλον.

Η μετακίνηση με σκοπό την εγκατάσταση –μόνιμη ή προσωρινή– σε άλλο κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Ο μετανάστης βιώνει πολλαπλές απώλειες φεύγοντας από τον τόπο καταγωγής του, ακόμα κι αν είναι απόλυτα σίγουρος ότι η απόφαση που έχει πάρει είναι η καλύτερη για τον ίδιο ή/και την οικογένειά του.

Μια πρώτη αντίδραση, ωστόσο, είναι η χαρά για το νέο περιβάλλον, για τις προοπτικές που ανοίγονται μπροστά του, για τα θετικά και τα καλά της κοινωνίας στην οποία αποφάσισε να μεταναστεύσει και η ανακούφιση για τα αρνητικά που άφησε πίσω του. Τον συνεπαίρνει το καινούριο και το διαφορετικό και αισθάνεται καλά με τον εαυτό του και την επιλογή. Η πολιτισμική του ταυτότητα όμως παραμένει.

Σύντομα, όμως, η χαρά ενδέχεται να μετατραπεί σε άγχος, πανικό ή/και απελπισία, καθώς ο μετανάστης αρχίζει να συνειδητοποιεί τις αρνητικές πλευρές του χώρου στον οποίο μετοίκησε. Εμφανίζονται

πρακτικά προβλήματα που τον δυσκολεύουν, τον μπερδεύουν και τον αποδιοργανώνουν. Παρότι επώδυνο, το στάδιο αυτό είναι σημαντικό, μια και συντελεί στην απομυθοποίηση του νέου περιβάλλοντος, ώστε ο μετανάστης τελικά να αποκτήσει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα του πού βρίσκεται.

Ως αποτέλεσμα της παραπάνω συνειδητοποίησης, ο θυμός είναι μια αναμενόμενη αντίδραση. Το συναίσθημα αυτό μπορεί να κατευθύνεται προς τον ίδιο τον μετανάστη για την απόφαση του ή για την αδυναμία του να ανταπεξέλθει στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ή προς την κοινωνία στην οποία ζει. Το ηθικό του καταρρακώνεται και η αυτοεκτίμησή του μειώνεται αισθητά. Φόβος και άγχος ότι δεν θα μπορέσει να τα καταφέρει είναι συχνές συναισθηματικές αντιδράσεις. Η μοναξιά είναι πιο έντονη σ' αυτή τη φάση, αφού συνειδητοποιεί όσα έχει χάσει. Παρατηρεί διαφορές ανάμεσα στον ίδιο και στους ντόπιους και κάνει συγκρίσεις που του προκαλούν αρνητικά συναισθήματα

Σταδιακά, ο μετανάστης αναδιοργανώνεται. Ο θυμός του εξωτερικεύεται προς τους ντόπιους και μπορεί να φτάσει στο σημείο να απορρίψει την κοινωνία στην οποία ζει. Έχει μια πιο ξεκάθαρη άποψη του τόπου όπου διαμένει και των πολιτισμικών διαφορών και ομοιοτήτων. Αρχίζει να αλλάζει συμπεριφορά, ανάλογα και με το ποιους επιλέγει να συναναστραφεί περισσότερο: με τους ντόπιους, με άτομα από τον τόπο καταγωγής του, με όσους συμβάλλουν στην προσωπική του εξέλιξη ή με ουσιαστικά με κανέναν.

Ένας μετανάστης που συναναστρέφεται περισσότερο με ντόπιους μπορεί να υιοθετήσει τη νέα κουλτούρα και να αφομοιωθεί από το καινούριο περιβάλλον. Ενδέχεται να αισθάνεται και ενοχές για την επιλογή του αυτή. Παράλληλα, νιώθει περισσότερο αποδεκτός και ασφαλής. Χάνει, ωστόσο, την πολιτισμική του ταυτότητα. Εκείνος που θα παραμείνει στον κύκλο των ομογενών του θα κρατήσει την πολιτισμική του ταυτότητα και κληρονομία, αλλά είναι πιθανόν να δυσκολευτεί να προσαρμοστεί στον νέο πολιτισμό και ίσως να μην το επιδιώξει.

Ο μετανάστης που θα αποφασίσει να συγχρωτιστεί με άτομα, τόσο από τον δικό του πολιτισμό, όσο και με ντόπιους με την προϋπόθεση ότι τον βοηθούν στην προσωπική του εξέλιξη, θα έχει και την καλύτερη προσαρμογή στη νέα κοινωνία. Διατηρεί κομμάτια της πολιτιστικής του

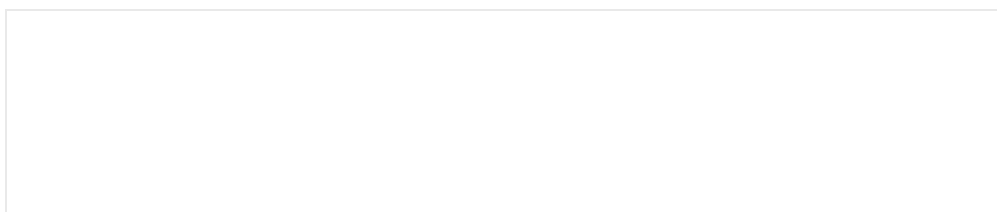
ταυτότητας από την χώρα προέλευσής του και την εμπλουτίζει με καινούρια στοιχεία. Καταφέρνει να προσαρμοστεί, χωρίς να αφομοιωθεί.

Κάποιοι μετανάστες, βέβαια, δεν κατάφεραν να προσαρμοστούν στη νέα τους ζωή και είτε επιστρέφουν είτε συνεχίζουν να ζουν περιθωριοποιημένοι και ξένοι στον τόπο διαμονής τους. Οι τελευταίοι αποφεύγουν να προσεγγίσουν τους ντόπιους γιατί τους περιφρονούν ή τους φοβούνται, αλλά και τους δικούς τους, γιατί τους θυμίζουν όσα έχασαν.

Οι περισσότεροι μετανάστες καταφέρνουν να εκτιμήσουν τα θετικά και να αποδεχτούν τα αρνητικά. Είναι σε θέση να απολαύσουν την καινούρια τους ζωή, νιώθοντας ικανοποίηση για την επιλογή τους. Έχουν βρει τρόπους να αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους και αισθάνονται πιο σίγουροι για τον εαυτό τους. Σταδιακά θα αρχίσουν να αισθάνονται μέρος του συνόλου, διατηρώντας βέβαια και τη διαφορετικότητά τους.

Οι ψυχολογικές αυτές διεργασίες δεν ακολουθούν απαραίτητα την παραπάνω σειρά, ούτε και όλοι οι μετανάστες βιώνουν όλα τα συναισθήματα που αναφέρθηκαν. Το αν και το σε ποιο βαθμό θα προσαρμοστεί ο κάθε μετανάστης, αλλά και η ένταση των συναισθημάτων και των διακυμάνσεών τους εξαρτάται, άλλωστε, από την ηλικία, το φύλο, την προσωπικότητα, τις εμπειρίες, την ωριμότητα, αλλά και το κοινωνικό-οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο. Οι διεργασίες αυτές είναι ενδεικτικές της ψυχολογίας ενός ατόμου που επιλέγει να αλλάξει τόπο διαμονής για μια καλύτερη ζωή.

Η δημιουργία συλλόγων και η δραστηριοποίηση μέσα από αυτούς είχε σαν αποτέλεσμα την διατήρηση της παράδοσης μακριά από τον τόπο γέννησης, των ηθών και των εθίμων καθώς και την ψυχολογική στήριξη στο νέο τρόπο ζωής. Έτσι έχουμε συνέχιση και διαφύλαξη πολιτιστικών στοιχείων που θα είχαν χαθεί στο πέρασμα του χρόνου.



Η ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Στην τέχνη αποτυπώνονται διαχρονικά οι κοινωνικές, ταξικές, οικονομικές και πολιτισμικές μεταβολές που επηρεάζουν τις ζωές των ανθρώπων και της ιστορίας.

Ο κινηματογράφος την περίοδο της μεγάλης εμπορικής του ακμής και δημοφιλίας, αλλά και η συμβολή σαν μέσου διαμόρφωσης και διάδοσης εικόνων για την πόλη και την κατοικία στην Ελλάδα του '50 και του '80 ξαναζωντανεύει τη μεταπολεμική πόλη, που μεταμορφώνεται βιαστικά σε σύγχρονη και απρόσωπη μητρόπολη. Από τις γειτονιές και τις αλλαγές του αθηναϊκού κέντρου στην αφιλόξενη Αθήνα της εσωτερικής μετανάστευσης, στην άναρχη πόλη της αντιπαροχής και της ανοικοδόμησης, στο μοντέρνο αλλά ασφυκτικό διαμέρισμα της μεταπολεμικής κατοικίας.

"Ο Μεθύστακας" (1950) του Γιώργου Τζαβέλα, το "Κυριακάτικο Εύπνημα" (1953) του Μιχάλη Κακογιάννη βαδίζει στα πρότυπα της αστικής ηθογραφίας. Η "Μαγική Πόλις" (1954) του Νίκου Κούνδουρου εξετάζει την λαϊκή γειτονιά σκιαγραφώντας παράλληλα την ιδεολογική τους συμβολή στην επικράτηση των αξιών της λαϊκής παράδοσης. Από την άλλη πλευρά, η "Κάλπικη λίρα" (1955) του Γιώργου Τζαβέλα ξεχωρίζει για την αποκλειστική ματιά στην αστική μυθολογία. Στην ταινία αυτή εντοπίζονται και πρώιμα ίχνη του καταναλωτισμού, ενώ ταυτόχρονα διαγράφονται τα πρώτα σημεία αποδυνάμωσης των παραδοσιακών χώρων της πόλης (γειτονιές), προς όφελος νέων χωρικών επικρατειών» παρατηρεί η Αγγελική Μυλωνάκη συγγραφέας.

"Η θεία από το Σικάγο" (1957) του Αλέκου Σακελάρη μας περιγράφει τη στροφή στον δυτικό τρόπο ζωής, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την οικιακή κατανάλωση. Η ταινία "Στουρνάρα 288" (1959) του Ντίνου Δημόπουλου, για πρώτη φορά παρουσιάζεται το νέο πρότυπο κατοίκησης, το μικροαστικό διαμέρισμα. Στη "Συνοικία το όνειρο"

(1961) του Αλέκου Αλεξανδράκη, "Η δε γυνή να φοβήται τον άνδρα" (1964) του Γιώργου Τζαβέλα, "Γάμος αλά ελληνικά" (1965) του Βασίλη Γεωργιάδη, Τέντυ μπού, αγάπη μου" (1965) του Γιάννη Δαλιανίδη και στο μιούζικαλ του Γιάννη Δαλιανίδη "Μια κυρία στα μπουζούκια" (1968) καταγράφονται τα τελευταία στάδια ακμής της εγχώριας κινηματογραφίας, εμφανίζοντας τη μεταμόρφωση του αστικού τοπίου σε θέαμα, το οποίο προάγει την κυρίαρχη τουριστική ιδεολογία της περιόδου.

Όσον αφορά τα κινηματογραφικά είδη παρατηρείται μία ποικιλομορφία και μία ελευθερία στις ταινίες. Τα είδη περιλαμβάνουν κωμωδία, δράμα αλλά και προσπάθειες για άσκηση κοινωνικής κριτικής στα χρόνια μετά το 1962, με αποτέλεσμα να σημειωθούν αλλαγές καθώς εισάχθηκαν τα musical αλλά και άλλες ταινίες που έφεραν την έντεχνη λαϊκότητα.

Οι ταινίες αποτυπώνουν την κατάσταση της κοινωνίας στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες όπου η μία φέρνει έντονα βιώματα του πολέμου και του εμφυλίου και από την άλλη προσπαθεί να κοιτάξει και να προχωρήσει μπροστά. Η πορεία που μαρτυρεί την σταδιακή μεταβολή προς τον αστικό τρόπο ζωής, όπου κύρια παράμετρος είναι η οικονομία και η εμπορικότητα...

Όλα αυτά αφορούν και τον Θεσσαλό μετανάστη καθώς αναφέρεται σε κάποιες από αυτές " Δήμος από τα Τρίκαλα". Επίσης προγενέστερα γεγονότα όπως ή αγροτική επανάσταση του 1911 περιγράφεται με γλαφυρό τρόπο στο " Χώμα βάφτηκε κόκκινο " του Βασίλη Γεωργιάδη του 1966.



Στο χώρο του τραγουδιού και της μουσικής αποτυπώνεται η ελληνική κοινωνία με την εσωτερική της ανομοιομορφία και ανομοιογένεια. Έμποροι και εργάτες, αστοί και χωριάτες, Αρβανίτες, Σαρακατσάνοι, Βλάχοι, Τσιγγάνοι και Εβραίοι, Ρουμελιώτες, Κρητικοί, Θρακιώτες, Ηπειρώτες, Πελοποννήσιοι, Νησιώτες, Κωνσταντινουπολίτες, Καπαδόκες, Σμυρνιοί, Κύπριοι και Πόντιοι, με τουρκικές, βαλκανικές και άλλες επιρροές σε ένα ιδιόμορφο περιβάλλον, καμπίσιο, βουνίσιο και θαλάσσιο.

Γι' αυτό το ελληνικό τραγούδι είναι τόσο πλούσιο και τόσο πολύμορφο. Δημοτικά σε άπειρα τοπικά ιδιώματα, ρεμπέτικα, ελαφρά, λαϊκά και έντεχνα συνθέτουν το πιο πλούσιο μωσαϊκό τραγουδιού εξαιτίας των ιδιομορφιών μας. Η εκβιομηχάνιση, ο εκμηχανισμός της γεωργίας, η αστικοποίηση και η τεχνολογική εξέλιξη δημιουργούν συνθήκες που εμπλουτίζουν το τραγούδι με νέες θεματολογίες, νέους ρυθμούς, νέα όργανα και νέους ακροατές. Περίπου μέχρι τη δεκαετία του 1980, το ελληνικό τραγούδι παραμένει, παρ' όλες τις αλλαγές, ο δέκτης των κοινωνικών παλμών.

Παρόλα αυτά το δημοτικό τραγούδι που εκφράζει πάντα τα γνήσια αισθήματα του λαού μας μιλά για την ξενιτειά στο θεσσαλικό, τι να τον κάνω τον ντουινιά:

Άιντε τι να τον, τι να τον κάνω τον ντουινιά
άιντε τον έρημο τον κόσμο, καημένη Αναστασιά
άιντε τον έρημο τον κόσμο, σας αφήνω γεια.

Άιντε θα φύγω, θα φύγω μάνα και μην κλαις
άιντε θα πάω μακριά στα ξένα, καημένη Αναστασιά
άιντε θα πάω μακριά στα ξένα, μανούλα μου γλυκιά.

Άιντε θα κάνεις, θα κάνεις χρόνια να με δεις
άιντε μήνους να μ' ανταμώσεις, καημένη Αναστασιά
άιντε μήνους να μ' ανταμώσεις, μανούλα μ' έχε γεια.

Εδώ θα θέλαμε να αναφέρουμε δύο συλλογές τραγουδιών, τον Θεσσαλικό κύκλο, του σύνθετη Γιάννη Μαρκόπουλου σε στίχους του Τρικαλινού Κώστα Βίβου και τα Μικροαστικά του σύνθετη Λουκιανού Κηλαηδόνη σε στίχους του Λαρισαίου Γιάννη Νεγρεπόντη (Ιωάννης Ευνοτρούλια). Μέσα από αυτά τα έργα απεικονίζεται η θεσσαλική ματιά των στιχουργών στην αστικοποίηση της περιοχής μας.

Το παζάρι του Κώστα Βίβου

Αρχινάει στα Τρίκαλα Λιάκο μ' το παζάρι
πάμε να πουλήσουμε κανα δυο σκουτιά,

να με πάρεις τραχηλιά, γόβες και ζωνάρι
και μια τσίπα κόκκινη με χρυσά φλουριά.

Θα με πας στο τσίρκουλο για να δω τη Γκόλφω
στον αράπη, στη μαϊμού, στη σκοποβολή.
Θα με πάρεις και γιουρντάνι να κρεμώ στο κόρφο
και για σχόλες και γιορτή φούστα παρδαλή.

Θα με πας και για χορό Λιάκο μου λεβέντη
σε κλαρίνα όμορφα σε γλυκά βιολιά
και το βράδυ στο χωριό ύστερα απ' το γλέντι
θα σου δώσω όσα θες χάδια και φιλιά.

Κολλήγα γιός του Γιάννη Νεγρεπόντη

Κολλήγα γιος του παππού μου ο παππούς,
κολλήγα γιος του παππού μου ο πατέρας
κι ο παππούς μου κολλήγας κι αυτός.

Και μονάχα εγώ, του πατέρα μου γιος,
έναν κλήρο είχα, λίγα στρέμματα βιος.

Η δουλειά στα χωράφια σκληρή.
Ντελικάτος εγώ, μα ξυπνός
τα χωράφια χτυπάω στο σφυρί
και στην πόλη ό,τι βγει, είμαι αστός.

Τα λεφτά απ' τα χωράφια μια αρχή,
ένας γάμος ως προίκα καλός,
μια χαρά πήγε το μαγαζί,
είμαι πια ένας αστός σεβαστός.

Κολλήγα γιος του παππού μου ο παππούς,
κολλήγα γιος του παππού μου ο πατέρας
κι ο παππούς μου κολλήγας κι αυτός.

Και μονάχα εγώ, του πατέρα μου γιος,
είμαι πια ένας αστός,
είμαι πια καθεστώς.

Ξερίζωμα του Γιάννη Νεγρεπόντη

Τα σκονισμένα στέφανα
βγάζει απ' το εικονοστάσι,
τρία χρυσά γαρίφαλα
σ' ένα ασημένιο τάσι.

Της φαίνεται σαν όνειρο
μετά από τόσα χρόνια
ο γάμος της που έγινε
εκεί στα πέρα αλώνια.

Τώρα σε μία κάμαρα
σε πολυκατοικία
πλήξη και καυσαέρια
σ' αυτή την ηλικία.

Τρία χρυσά γαρίφαλα
σ' ένα ασημένιο τάσι,
σα να 'ταν χτες ο γάμος της
κι αυτή έχει γεράσει.

Μέσα από τους στίχους αυτούς παραθέτετε ένα μικρό δείγμα από τους θεσσαλικούς ιδιωματοισμούς όπως ξυπνός (έξυπνος), γιουρντάνι (κόσμημα που κρεμιέται στο λαιμό), τραχηλιά (γιακάς),

τσίπα(μαντήλι για το κεφάλι) ,μήνους(μήνες). Εδώ θα θέλαμε να αναφέρουμε ότι οι θεσσαλικοί κούτσ'κο(μικρό παιδί) , κούτσινο (το μικρό), μπιζέρσα (βαρέθηκα), μανιά (γιαγιά), ψούρα (βαθύ πιάτο) κ.λπ. προκαλούν σε αρκετές περιπτώσεις ευθυμία και αφορμή για πειράγματα σε μεγαλύτερους σε ηλικία πολίτες.

Όμως τρικαλινοί συνθέτες όπως ο Βασίλης Τσιτσάνης, ο Απόστολος Καλδάρας μεταφέρουν μέσα από την μουσική ,το ρεμπέτικο τραγούδι, που είχε ξεκινήσει από τις συγκεντρώσεις αστικών πληθυσμών στην Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη και αργότερα στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη τις εμπειρίες τους. Το ρεμπέτικο είχε ξεκινήσει από τις πρώτες γενιές των εσωτερικών μεταναστών, και διαφέρει από το Δημοτικό τραγούδι που αποτελεί δημιούργημα κλειστών κοινωνιών, γιατί είναι πολυσυλλεκτικό.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε την σημασία της τηλεόρασης σαν ένα μέσο μαζικής, φθηνής ψυχαγωγίας. Τον Φεβρουάριο του 1966 ξεκινούν τα πρώτα τηλεοπτικά προγράμματα. Το 1987 η τηλεοπτική εκπομπή, το κανάλι της Βαγγελίτσας, με πρωταγωνίστρια την Λαρισαία ηθοποιό Άννα Βαγενά, μας περιγράφει τις δυσκολίες αλλά και την ευστροφία, την καπατσοσύνη και την αφέλεια μίας Θεσσαλής χωρικής, που μετακομίζει στην πόλη . Μέσα από ενσωμάτωση της στον καινούργιο τρόπο ζωής περιγράφονται όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εσωτερικοί μετανάστες, με έναν ανάλαφρο τρόπο, καθώς και το δέσιμό τους με τον τόπο καταγωγής τους .

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι οικονομικές μεταβολές που παρατηρήθηκαν την περίοδο μετά τον πόλεμο χαρακτηρίζονται από συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα, αύξηση του δευτερογενούς και στην συνέχεια του τριτογενούς τομέα, συνοδευτήκαν από μετακίνηση πληθυσμού από τις αγροτικές προς τις

αστικές περιοχές, αύξηση της αστικοποίησης και ενίσχυση των αστικών κέντρων της χώρας.

Η οικονομική πόλωση ευνόησε κυρίως τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη, που αύξησαν τον πληθυσμό τους σε σχέση με την περιφέρεια. Πρόκειται για φαινόμενο που δεν παρατηρείται σε άλλη χώρα στην Ευρώπη.

Η αστικοποίηση, έχει ως αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία όχι μόνο της πρωτεύουσας αλλά και της αναπτυξιακής διαδικασίας των άλλων περιοχών. Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές έχασαν το παραγωγικό τους δυναμικό, οι δυνατότητες αξιοποίησης των φυσικών τους πόρων περιορίστηκαν και πολλές από αυτές οδηγήθηκαν σε οικονομική και κοινωνική αποδιάρθρωση.

Πάντως, μετά το 1980 ο πληθυσμός της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης εμφανίζει κάμψη, γεγονός που φέρεται να οφείλεται στην ασκούμενη περιφερειακή πολιτική και την ενίσχυση παραγωγικών δραστηριοτήτων της επαρχίας, όσο και στην υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος των δύο μεγάλων πόλεων και την απροθυμία των κατοίκων της περιφέρειας να μετακινηθούν από αυτές..



295-2. ΤΡΙΚΑΛΑ. Ἡ κεντρικὴ γέφυρα

TRIKALA. Le pont central
(A. N. 2217-3-9-40)



